

**ЗБІРКА
ВЕСНЯНОК
*СОКАЛЬЩИНИ***

Упорядкувала: Сольвар Анастасія
Місто Сокаль, Львівська область
2021 рік

Збірка є доповненням науково-дослідницької роботи Сольвар Анастасії на тему:
«Побутування веснянок на Сокальщині: регіональна специфіка та жанрова своєрідність».

В основу проведеного дослідження покладено записи гаївок, зібраних автором, а також дотичні до цього матеріалу відомості із розвідки Броніслава Сокальського. Проведене дослідження підтверджує справедливність погляду В.Гнатюка на гаївки як на окремий «рід» весняної обрядової пісенності українців. Загалом, зібрані польові матеріали дають нам підставу ствердити, що гаївки є одним із видів весняної обрядової пісенності, що до наших днів зберіг свою живучість, привабливість, здатність продовжувати своє функціонування, відновлення й новотворення.

ЗМІСТ

Кривий танець.....	4
Воротар.....	6
Зельман.....	7
Жук.....	8
Полоняночка.....	8
Соловейко-пташку.....	8
Коструб.....	9
Дівочий празник.....	10
Бабка.....	11
Явір.....	12
Дубрівка.....	14
Пісні, гаївками звані.....	16
– А).....	16
– Б).....	17
– С).....	17
– Д).....	18
– Е).....	18
– Є).....	19
– І).....	19
– И).....	20
– К).....	21
– Ф).....	21

КРИВИЙ ТАНЕЦЬ

У вибраному місці вбивають дівчата в землю палку; кругом палки викладають кругом цеглу, одна від одної 3-4 м. Дівчата беруться за руки і одна з них бере палку і крутить нею раз вправо, другий – вліво, таким чином, що навколо кожної цегли описується вісімка. З шеренги дівчат робиться крива лінія, звідси і назва: кривий танець, під час якого співається наступна пісня:

а) Я кривого танцюю не виведу кінця
Стиха йду (замість з тиха йду)
Туда по камінню, туда по білому
Стиха йду

А Степан зілля копає, а сам його не знає
Поніс його до ради, до ради
До парубочої громади, громади
Парубки не спізнали
Степану правди не сказали
Стиха йду, стиха йду

Поніс його до ради, до ради
До дівочої громади, громади
А дівчата спізнали
Степану всю правду сказали
Стиха йду, стиха йду
(*Ільковичі*)

б) Зачав ся Гриць женити,
Решетом воду носити
Скільки в решеті водоньки
Стільки в парубках правдоньки
Роман зілля копає
І сам його не знає
Поніс його до ради
До мужицької громади

А мужицька громада того зілля не знала
До рук його не взяла
(*Перетоки*)

с) Кривого танцю
Не виведу кінця
Дівки молодиці палац будували
Віконця вставляли

Дівоча краса: в меду ся купала
У вині виринала
У Дунаю прана.
на сонцю сушила
в маглю маглювала

В скриню складала,
Замком замикає

Парубоча краса
В мазуті ся купала, в дьогті виринала
В баюрі прата, на доші сушила,
В свинині, в барліг завивала
(с.Перетоки)

ВОРОТАР

Дівчата, взявшись за руки, стали один навпроти одного в дві шеренги. Подана нижче пісня співається у такий спосіб: перша шеренга розпочинає словами: «Воротарю, воротарю, відчини нам ворота!», а друга шеренга відповідає: «А хто воріт кличе? І т.д.

На останньому складі дівчата другої шеренги пускають під піднесені руки крайньої пари усіх дівчат з першої шеренги, за винятком останньої, яка тримається сама по собі. Шеренга, яка співає наступний стовпчик, відступає назад одночасно.

Воротарю, воротарю, відчини нам ворота!

А хто воріт кличе?

Ми воріт кличемо

Або: Паньській слуги (Перетоки), Ксьондзові служеньки(Завишень)

А що за дар везуть?

Ярі пчолоньки

- А в чім ті пчолоньки?
 - В сосновій колоді
 - То ще для нас мало
 - Ми вам ще додамо
 - Щось ви нам додасте
 - Золоте зернятко
 - Крайноє дитятко
 - А в чим воно жодить?
 - в сріблі , золоті
 - а в чім воно сидить?
 - На мальованім креслі
 - Чим воно ся бавить?
 - Червоним яєчком
 - Пустіте нас
 - За вирвою води
 - Ми вас не пустимо
- Бо в нас мости поломані
За гірським Дунаєм
-А ми мости направимо
Ще дитятко доложимо
Таки поїдемо. Таки поїдемо!
(Переспа, Перетоки)

ЗЕЛЬМАН

Дівчата стають так як на «Воротар», тільки перемінюються

Їде, їде Зельман (Жельман)
їде, їде його брат
їде, їде вся Зельманова родина
-Чого хоче Зельман?
Чого хоче його брат
Чого хоче вся
Зельманова родина
-Панну хоче Зельман?
Панну хоче його брат
Панну хоче вся
Зельманова родина
-Ще панна не готова
Ще сорочка не справлена
-Далі, далі Зельман
Далі, далі його брат
Далі, далі вся
Зельманова родина.
-На який ґрунт Зельман
На який ґрунт його брат
На який ґрунт вся
Зельманова родина.
-На циганський ґрунт Зельман
На циганський ґрунт його брат
На циганський ґрунт вся
Зельманова родина.
-А ми панни не маємо
На такий ґрунт не дамо
Далі, далі Зельман або
Забирайся геть!
Повторюють знову: На який ґрунт?
-На панський ґрунт Зельман
На панський ґрунт його брат
На панський ґрунт вся
Зельманова родина
(с. *Ільковичі*)

ЖУК

Ходить Жук по Жучині,
А Жучина по дервині,
Граї Жучко граї, ширше ступай
А як будеш довше грати, обіцяю граїсяр дати
Граї Жучко граї, ширше ступай
(с.Луциші)

ПОДОЛЯНОЧКА

Десь тут була Подоляночка
Десь тут була молодесенька
Туй вона стояла
До землі припала
Личка не вмивала,
Бо води не мала
Ой встань. Встань Подоляночко
Обмий личко, як ту скляночку
Візьмися в боки
За своє скоки
Підскочи до раю
Візьми квітку скраю
(Сокаль)

СОЛОВЕЙКО-ПТАШКУ

Соловейко-пташку, пташку
Чи літав ти в нашім?
Чи видав ти як мак сіють
Ого й так,сіють мак
Шей морковку й пастернак
(Сокаль)

КОСТРУБ

До цієї забави(гри) роблять коло, одна дівчина йде в середину і запитує про Коструба

1.–Добрий день. Дай Боже здоров'я

Чи не бачили мого Коструба

Дівчата відповідають хором:

–Поїхав іншої шукати

Дівчата в колі співають:

–Доля моя нещаслива

що я собі наробила?

Чом Коструба незлюбила

Прийди,прийди, Кострубоньку

Стану рано до шлюбоньки

2.– Добрий день. Дай Боже здоров'я

Чи не бачили мого Кострубенка

Хор: Поїхав на заручини

Дівчата в колі:Доля моя нещаслива і т.д.

3.– Добрий день. Дай Боже здоров'я

Чи не бачили мого Кострубенка

Хор: Поїхав до шлюбу

Дівчата в колі: Доля моя нещаслива і т.д.

4.– Добрий день. Дай Боже здоров'я

Чи не бачили мого Кострубенка

Хор: Вже заслаб

Дівчата в колі: Доля моя нещаслива і т.д.

5.– Добрий день. Дай Боже здоров'я

Чи не бачили мого Кострубенка

Хор: Вже умер

Слава тобі, Христе Царю

Що мій Коструб на цвинтарю

Лежи, лежи, щоб не встав

Щоб до мене інший пристав

Лежи, лежи, як та глина

А я буду, як калина

І попелом покадила

Рученьками приплескала

Ноженьками притоптала

А ти лежи, як колода

Я танцюю, як ягода

А ти лежи, як тертиця

Я гуляю, як дівиця

(с.Ільковичі, Перетоки)

«ДІВОЧИЙ ПРАЗНИК»

А ми собі пиймо, гуляймо
А ми собі шось розгадаймо
Бо то нині день неробочий
Бо то нині празник дівочий...
Щоби мені нині та завтра
А в середу паншина, варта!
Я паншину перебуду.
Як гуляю, так і буду.
Вже сонце на дзвіниці
Ходять хлопці з вечерниці
Вже в п'єці випалила
Уже'м смоли наварила
Ой якої червоної
Прийдіть хлопці знакомії
Ой сяду я на човничок
Поїду на ставочок
Ой там ся забавила
Черевичок зоставила
Буде мене мій муж бити
То шіткою, то гребінкою
Веретеном, кужілкою.
(с.Переспа)

БАБКА

Дівчата, взявшись за руки, роблять загороду(«перстень»), та, котра стане в середину, називається «бабка», та, що іззовні «дідом». Дід. Ходячи колом. Шукає своєї бабки.

-Чи сь же не видали, чись те не чували

Моєї бабоньки на торзі?

Хор: Ми не чували, ми не видали

Твої бабоньки на торзі

-А я хліба понесу

Свою бабоньку відберу

Хор: А ми хлібець з'їмо

Тобі бабоньки не дамо

-А я пива нанесу

Свою бабоньку віберу

Хор: А ми пиво випиймо, а бабоньки не дамо

-А я меду принесу

Свою бабоньку відберу

Хор: А медок вип'ємо

А бабоньки не дамо

-А я перстень поничу

Свою бабоньку відберу

Хор: А ми перстень на палець

Твою бабоньку в танець

Дід хоче до середини втиснутись, співаємо:

А дід, як пес коло городця

А бабонька, як пані в городню

Вербою трясє, чорт діда несе

Вербою хитає, чорт діда чапає

А дід як пес ходить з торбами

А баба як пані танцює з нами

(Завишень)

ЯВІР

(пісню співають тільки молоді дівчата)

Ой ніхто там не бував, где ся явір розвивав.
Ой яворе, явореньку зелений.
Ой зішлося там, зійшлося три місяці ясных,
А на наших Ільковичах три парубки красних.
Ой яворе, явореньку зелений.
Перший парубочок: (Василь Штокалів) синочок.
Ой яворе, явореньку зелений.
Другий парубочок: (Микола Семенів) синочок.
Ой яворе, явореньку зелений.
Третій парубочок: (Іван Горошкового) синочок.
Ой ніхто там не бував, где ся явір розвивав.
Ой яворе, явореньку зелений.
Ой зішлося там, зійшлося три зореньки ясных,
А на наших Ільковичах три дівоньки красних.
Ой яворе, явореньку зелений.
Перша зіронька: (Марина Зарембова) донька.
Ой яворе, явореньку зелений.
Друга зіронька: (Касюня Дунковая) донька.
Ой яворе, явореньку зелений.
Третя зіронька: (Ксенія Василева) донька.
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Мариню рум'яний (рутвяний) віночок,
А хто тобі купував? Василь Штокалів синочок.
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Василю вишита сорочка,
А хто тобі вишивав? Мариня Зарембова дочка
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Касюню рутвяний віночок
А хто сь тобі купував? Микола Семенів синочок
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Миколо вишита сорочка,
А хто тобі вишивав? Касюня Дунковая дочка
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Ксеню рутвяний віночок
А хто сь тобі купував? Іван Горошкового синочок
Ой яворе, явореньку зелений.
На тобі Іване вишита сорочка,
А хто тобі вишивав? Ксеня Василева дочка
Ой яворе, явореньку зелений.
Час тобі Василю іти в поле косити,
А тобі Мариню на кріслечку жити.
Ой яворе, явореньку зелений.

Час тобі Миколо іти в поле жати,
А тобі Касюню в холодку лежати.
Ой яворе, явореньку зелений.
Час тобі Іване іти в поле ,
А тобі Касюню істи в поле нести.
Ой яворе, явореньку зелений.

В Ільковичах ще додають:

А Василь каже: Я Марину люблю,
А я своїй Марусині тонкий рубель куплю.
Ой яворе, явореньку зелений.
(те саме повторюють Микола та Іван)
(Завишень, Ільковичі)

ДУБРІВКА

Дубрівка – містерія-символ

(вона же дощечка)

(Дівчата роблять коло, одна стає в середині і приспівує, а решта повторюють за нею останній вираз (підкреслено)

Ходить Дубрівка коло діброви, Вибирає стрілки, котра проста, найпростіша; а я молоденька стиха (тихенько) іду:

Як зозуленька в дуброві, (хор) дуброві

Не кує рано в коморі,

Моя мати старая,

Ще до того чужая

Навчить мене робити,

Під гору камінь котити,

Решетом воду носити.

Кілько на решеті водиці

Тільки в парубках правдиці,

Кілько в решеті дірочок

Тільки парубкам болячок.

Стиха іду, та да по каменю, та да по білому, стиха іду;

Що ступлю, то ломлю, сухої тріски накладу,

Навару я горшочок каші, а в тій каші грудка масла.

Кому ю їсти? Дівочкам, (хор) дівочкам

Чому? Дівочки красенькі

Їдять пиріжки масненькі

І маслочком поливані,

І перчиком посипані.

Що ступлю, то ломлю, сухої тріски накладу,

Навару я горшочок каші, а в тій каші жаб'яча ніжка.

Кому її їсти? Парубкам,

Бо парубки блідії

Їдять пироги сухії

І попелом посипані,

І золою поливані.

Вербовая дощка

Над горою стояла

І всьо диво видала.

А шось то мені за диво,

Пішли жінки на пиво,

А дівочки за ними,

А парубки назирцем.

Найшли жінки два замки,

А дівочки два двірці,

А парубочки два млинці.

Розбили жінки два замки,
А дівочки два двірці,
А парубочки два млинці.
Забрали жінки все золото,
А дівочки все срібло,
А парубочки –м'ягкіє
Загадав Роман женитись
З м'ягкіє пиво робити,
Котами дрова возити
Кропивою хмелити.
Робити пиво – не тече,
Бере дівку – не хоче.
Єше пиво не вкисло
Вже ся каліків натисло,
Єше пиво не пили
Вже ся каліки побили.
Дівки, молодиці терем (палац) будували,
Віконця вставляли.
Сивий соколоньку шобись не вилітав з зеленого гаю, шобись не виносив дівочої краси.
Дівоча краса в лісі процвітає, парубоча краса в смолі потопає.
Роман зілля копає,
А сам його не знає,
Поніс його до ради,
До бабучої громади.
Бабуча громада
Того зілля не знала,
Йому молодому правди не сказала.
Роман зілля копає,
А сам його не знає.
Поніс його до ради,
До дівочої громади.
Дівоча громада то зілля пізнала,
Йому молодому всю правду сказала.
А те зілля бедринєць,
Загнали парубків в свининєць,
А те зілля кукоста
Напала парубків короста.
(тоді парубки лізуть на коло і розривають його)
(Завишень, с.Шарпанці)

ПІСНІ «ГАГІВКАМИ» ЗВАНІ

А) 1. Сваню, сваню, сванюненко

Твоя дочка не робітниця
Пішла вона до качок
Качур скочив на чубок: не робітниця

2. Сваню, сваню, сванюненко

А твій син не робітник був
Пішов він орати
Не вмів плуга тримати
Не робітник був

Сваню, сваню, сванюненко

Твоя дочка не робітниця

Пішла вона до гусят

Її гусак вкусив: неробітниця.

3. Сваню, сваню, сванюненко

А твій син неробітник був

Пішов він косити

Не вмів коси носити

4. Сваню, сваню, сванюненко

Твоя дочка неробітниця

Пішла вона до коров

Її віл поколов, неробітниця.

5. Сваню, сваню, сванюненко

А твій син не робітник був

Пішов він молотити

Зачав миші ціпом бити,

Неробітник був.

6. Сваню, сваню, сванюненко

Твоя дочка не робітниця

Пішла вона в поле жати

Та й забула серпа взяти, неробітниця

Серп взяла, хліб забула

Таки вона дома була, не робітниця

(с. Переспа)

Б) На кладочці стояла, рум'яне личко вмивала
Благослови Боже, і тебе, і мене, і тоє личко.
Що цілівало мене,
На кладочці стояла, білі рученьки вмивала
Благослови Боже, і тебе, і мене, і ті рученьки,
Що обіймали мене.
На кладочці стояла, білі ноженьки вмивала
Благослови Боже, і тебе, і мене, і ті ноженькі,
Що ходили до мене.
На кладочці стояла, жовту косу чесала
Благослови Боже, і тебе, і мене, і тую жовту косу,
Що красила мене.
(Переспа)

С) Посаджу я грушочку, грушочку у темнім полю

Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Дай, Боже, дай.
Уже ся моя грушочка приняла
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Уже моя грушочка пучки пустила
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Уже моя грушочка цвітом зацвила
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Уже моя грушочка, грушочки зродила
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Уже ж на мойй грушці, грушки достигли
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Вже ті грушочки час обривати
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
Вже мої грушочки обтрисла
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная

Уже'м свої грушочки усушила
Гай буде, гай
Нічко, ж моя темная
Зоре, ж моя ясная
(Переспа)

Д) Ой зацвіли фіялоньки в неділю
Ой где ж я ся сиротонька подію?
Пішлаби м до батенька – не маю
Бідна моя головонька в тим краю

Ой зацвіли фіялоньки в неділю
Ой где ж ся сиротонька подію?
Пішла би'м я до матеньки – не маю
Бідна моя головонька в тім краю

Ой зацвіли фіялоньки в неділю
Ой где ж я ся бідна подію?
Ой піду я до милого, бо маю
Весела головонька в тім краю
(Опільсько)

Е) Бура соснонька горіла, горіла
Під ней дівонька сиділа, сиділа
Решетом водицю носила, носила
Та буру сосноньку гасила, гасила
Кілько в тім решоті водиці, водиці
Тільки в хлопоньках правдиці, правдиці

Бура соснонька горіла, горіла
Під нею ми дівонька сиділа, сиділа
Дзбаночком водицю носила, носила
Та буру сосенку гасила, гасила
Кілько в тім дзбаночку правдиці, правдиці
Тільки в дівоньках правдиці, правдиці
(Опільсько)

Є) Впусти нас через той міст, яворові люди

Явір, явір, яворові люди.

(Забава схожа як при «Воротаю»)

Ми вас не пустимо, наш міст поламаний

Явір, явір, яворові люди.

Ми міст направимо, через міст підемо

Явір, явір, яворові люди.

А чим направите?

З кілка дубового, з бруса брусого

Явір, явір, яворові люди.

Ми всіх пустимо, одну зоставимо

Явір, явір, яворові люди.

(Завишень)

І) Ходи сваню, ходи! Ходь душко, ходь

Одна курка вареная, друга курка печеная

Ходи сваню! Ходь душко, ходь.

Ніщ не хочу, до вас не піду

Сама сь собі наварила, челядоньки позвала

Сваню моя, їдж то сама.

Одень віл варений, другий віл печений

(качка, гуска, баран)

Ходь сваню, ходь! Ходь сваню, ходь!

Ніщ не хочу, до вас не піду

Сина свого не навчила

Дочку мою зволочилась

Сваню моя, їдж то сама.

(Переспа)

Й) Станьте, не лежіте, город городіте
Ой дим, дим, лад ладом, город городіте
Город городіте, тернинов терніте
Ой дим, дим, лад ладом, тернином терніте.

Тернинов терніте, хлопську красу сійте
Ой дим, дим, лад ладом, хлопську красу сійте.
Жеби не влетіла старая зовише,
Жеби не вхопила та хлопської краси.

Бо хлопська краса, як на траві роса
В мазі намочена, в дігтю намочена,
На болоті прана, на вітрі сушена.
На шкірі мачана, в онучки завинена
Під копицю схована, каменем приложена
Каменем приложена, патичком замкнена
Ой дим, дим, лад ладом, патичком замкнена.

Станьте, не лежіте, город городіте
Ой дим, дим, лад ладом, город городіте
Город городіте, вишнину садіте
Ой дим, дим, лад ладом, вишнину садіте.
Вишнину садіте, дівочу красу сійте
Ой дим, дим, лад ладом, дівочу красу сійте.

Жеби не влетіла сива зозуленька
Жеби не вхопила дівочой краси
Бо дівоча краса, як літняя роса
В ниві намочена, в меді виправлена
На Дунаю прана, на сонцю сушена
На столі пачана, в китай завивана
До скрині схована, ключиком замкнена
Ой, дим, дим, лад, ладом, ключиком замкнена
(Переспа)

К) 1. Чистая діва, де сина діла?

Хор: Вже Христос, вже воскрес, Воістину
2. Занесла його у високі ліси, вже воскрес
Хор співає, як више: Вже Христос...
Повторюють так само по кожному вірші.
3. Пішли жиди ліс рубати.
4. Ліс рубати – Христа не здибати.
5. Чистая Діва, где сина діла?
6. Занесло єго в високії гори.
7. Пішли жиди гори копати.
8. Гори скопали, Христа не здибали.
9. Чистая Діва, где сина діла?

10. Занесла єго в глибокії води.
 11. Пішли жиди води спускати.
 12. Води спустили, Христа не здибали.
 13. Чистая Діва, где сина діла?
 14. Занесла єго в далекії села.
 15. Пішли жиди села палити.
 16. Села спалили, Христа не здибали.
 17. Чистая Діва, где Христа діла?
 18. Занесла єго до святої церкви.
 19. Пішли жиди церкви валити.
 20. Божая сила їх не допустила.
- Хор: Вже Христос, вже воскрес, Во істину вже воскрес.
(Переспа)

Ф) Душко, чорнушко, вставай раненько

Мий ся, чешися, замуж бери ся
За кого, матінко, за кого голубоньку
За шевчика молоденького
Бридко ходити, тяжко робити
Не піду матінко, не піду голубоньку

Душко, чорнушко, вставай раненько
Мий ся, чешися, замуж бери ся
За кого, матінко, за кого голубоньку
А за панича молоденького
Пенькне ходити і ніц не робити
Ой піду матінко, піду голубоньку
(Переспа)